

Boeren voor Natuur op landgoed Twickel — Hans Gierveld

Het is maar zeer de vraag of Programma Beheer een middel is om natuur en landschap duurzaam in stand te houden. Op landgoed Twickel experimenteren boeren, landgoedeigenaar, overheden en particulieren met een nieuw idee: boeren voor natuur.

Het landgoed Twickel ligt ten zuidwesten van de Twentse stedenband. Het 4.000 ha hectare grote landgoed bestaat voor de helft uit cultuurgronden. Deze gronden zijn in gebruik bij de pachters van het landgoed. De landbouw is voor Twickel van belang als inkomstenbron voor het landgoed, en voor het beheer van het cultuurlandschap. Twickel als verpachter en de pachters hebben beide belang bij een economisch gezonde landbouw. Twickel wil graag de natuur- en cultuurhistorische waarden van het landgoed bewaren. De kleinschaligheid is een van die waarden. De kleinschaligheid is echter ook een bedreiging voor een efficiënte bedrijfsvoering. De bewerkingskosten van de cultuurgrond zijn op Twickel veel hoger dan bij de grootschalige bedrijven elders in het land. Samen met de dalende opbrengsten brengt dit de landbouw in het kleinschalige landschap in gevaar. Daarmee komt ook het landgoed in een benarde positie. De samenleving waardeert dit kleinschalige landschap zeer, getuige onder andere de vele fietsers en wandelaars die er dagelijks vertoeven.

De afgelopen jaren is gezocht naar oplossingen om de kwaliteiten te behouden. Alle tot op heden gepresenteerde oplossingen hebben hiervoor echter geen afdoende uitkomst geboden. Het Programma Beheer biedt weliswaar een bijdrage in de beheerkosten van natuurterreinen en landschapselementen of van de gedeelde inkomsten bij een aangepast beheer van cultuurgrond. Dat is ook wel goed voor het beheer van die terreinen, maar als de boer die het beheer moet uitvoeren zijn bedrijf niet in stand kan houden, verdwijnt hij als beheerder uit het landelijk gebied.

Drie typen bedrijven

Boeren voor Natuur is een door Alterra ontwikkelde visie op het landelijk gebied en de rol van de boer daarin. Voor landschapselementen en zogenoemde natuurgerichte hectares wordt een bedrag in een fonds gestort, van waaruit

jaarlijks het rendement aan de boer wordt uitgekeerd (minus een reservering voor de inflatiecorrectie). Het rendement is zodanig dat de inkomsten uit die grond concurreren met die van de goed bruikbare landbouwgrond. Er worden voor de toekomst drie typen agrarische bedrijven onderscheiden.

- De marktgeoriënteerde boer die produceert voor de (wereld-)markt en verder geen andere maatschappelijke diensten levert. Hij haalt zijn inkomsten uit de verkoop van producten en krijgt geen verdere ondersteuning.
- De landschapsgerichte boer reserveert tot 10% van zijn grond voor de landschappelijke

hersteld. Hij gaat in feite terug naar de landbouwkundige situatie van voor de introductie van de kunstmest. De producten die hij hierop kan verbouwen en vermarkten, leveren hem een inkomen op dat wordt aangevuld met de vergoeding uit het fonds. De helft van de waarde van de grond van zijn bedrijf wordt in het fonds gestort.

- De afspraken met de boer worden vastgelegd in een notariële akte. Het geld wordt door regionale partijen en rijk in een fonds gestort. Een hiervoor in het leven geroepen stichting beheert dit fonds. Hiermee is de duurzaamheid van de regeling gewaarborgd. Het

Hans Gierveld

functie. Hij kan hiervoor de grond gebruiken die weinig of zelfs negatief bijdraagt aan de vorming van zijn landbouwkundig inkomen. Deze nieuwe en bestaande landschapselementen gebruikt hij dan niet meer landbouwkundig. Zijn bedrijfsvoering is verder ongewijzigd. Voor de grond waarop deze landschapselementen voorkomen wordt een bedrag dat overeenkomt met de waarde van dezelfde oppervlakte landbouwgrond in het fonds gestort.

- Een natuurgerichte boer spreekt voor zijn gehele bedrijf af dat hij geen mineralen meer aanvoert en geen bestrijdingsmiddelen gebruikt. Tevens wordt de waterhuishouding

geld is gereserveerd en de afspraak gemaakt. De overeenkomst staat daarmee los van politieke en/of economische veranderingen.

Wie wil er mee doen?

Twickel heeft zich gerealiseerd dat Boeren voor Natuur de problematiek in het kleinschalige landschap dat Twickel kenmerkt kan helpen oplossen. Medewerkers van Alterra en Twickel voeren momenteel gesprekken met de pachters op het landgoed. Daarbij kijken ze welke mogelijkheden er zijn per bedrijf binnen de randvoorwaarden van de regelgeving en het landgoed. Met tal van specialisten op gebied van

ecologie, financiën, mineralenhuishouding en voederwinning proberen we de talrijke vragen die opduiken in de gesprekken met de boeren te beantwoorden.

Parallel aan deze gesprekken onderzoeken mensen welke juridische hobbels er opduiken bij toepassing van dit principe. Met name de Brusselse regelgeving vraagt daarbij aandacht. En er worden modelcontracten opgesteld en getoetst. Tenslotte kijken we naar de financiën. Welke partijen zijn bereid geld in het fonds te storten? Hoe moet je dat fonds beheren en wie controleert de gemaakte afspraken.

Wat willen we bereiken?

Met de toepassing van het Boeren voor Natuur-principe willen we de harmonie tussen boerenbedrijf en landschap en natuur herstellen. Het landschap draagt op deze wijze bij aan het inkomen van de boer. Hierdoor blijft het landschap duurzaam in stand en kunnen de natuurwaarden van het landschap toenemen worden versterkt, waarbij het inkomen van de boer verbetert en de positie van de landbouw op Twickel wordt versterkt. Het beheer en de instandhouding van het landgoed zijn daarmee duurzaam gewaarborgd.

Tot slot dit. Boeren voor Natuur is geen Haarlemmerwonderolie die alle landbouwproblemen oplost, maar het leidt wel tot overbrugging van de nog steeds te brede kloof tussen landbouw en natuur.

Wie meer over het principe Boeren voor Natuur wil weten kan het Alterra-rapport 312: "Boeren voor Natuur, De slechtste grond is de beste" raadplegen.

Hans Gierveld, adjunct rentmeester.

Voorbeelden van regionale fondsvorming

In de inrichting van het landelijk gebied is een veelheid aan initiatieven te zien. In het spraakgebruik worden voorbeelden vaak op één hoop gegooid, onder de noemer 'regionale fondsvorming' met vaak een verwijzing naar 'groene diensten'. De initiatieven verschillen echter in doel, kostensoorten, risico/rendementsverdeling, partijen en geldstromen. Het Groenfonds heeft de verschillende fondsvormen op een rij gezet en komt tot een volgende indeling en karakterisering.

Een **doelfonds** is bedoeld om een gezamenlijk doel van de deelnemende partijen te realiseren door middel van subsidie à fonds perdu, zonder de beperkingen van het kasstelsel.

Karakteristieken:

- Het fondsgeld is geoormerkt voor het beoogde doel;
- De hoofdsom wordt periodiek (doorgaans over een aantal jaren) uitgekeerd;
- Het fonds is voor investeringen die geen direct rendement opleveren;
- Het fonds bestaat uit een bundeling van diverse geldstromen ('trigger money');
- Het fonds is een initiatief van doorgaans alleen publieke partijen
Voorbeelden: MKZ-fonds, projectrekening Nationale Parken, Stadsgewest Haaglanden.

Een **vermogensfonds** is bedoeld om – met een eenmalige storting-exploiatievergoedingen langjarig zeker te stellen.

Karakteristieken:

- Het fondskapitaal genereert jaarlijks rendement ter dekking van exploitatiekosten;
- De hoofdsom wordt elders belegd;
- Publiek én (eventueel) privaat geld;
- Veel continuïteit voor 'ontvanger', weinig flexibiliteit voor de overheid;
- Rendement is voor private partij.

Voorbeeld: 'boeren voor natuur'

Een **revolverend fonds** is bedoeld om met een beperkte hoeveelheid (overheids)middelen (vergeleken met subsidies à fonds perdu) de onrendabele top van particuliere investeringen te financieren.

Karakteristieken:

- Het fondskapitaal wordt laagrentend uitgezet, vaak in de vorm van stimuleringsleningen;
- Laagrentende leningen naast bancaire financiering;
- Efficiënte inzet van overheidsmiddelen;
- Eén of meerdere publieke partijen richten fonds op;
- Voor investeringsprojecten met (beperkt) rendement;
- Uitgezette middelen vloeien via (een lage) rente en aflossing weer terug om opnieuw te worden uitgezet.

Voorbeeld: Revolverend Fonds voor bedrijfsverplaatsingen, Investeringsfonds Belvedere, Nationaal Restauratiefonds, Stimuleringsfonds Volkshuisvesting.

Een **ontwikkelingsfonds** is bedoeld om een bepaald gebied te ontwikkelen en het potentiële rendement te benutten voor het totale gebied, inclusief de 'publieke' doelen.

Karakteristieken:

- Voor investeringsprojecten met potentieel rendement
- De hoofdsom wordt risicodragend geïnvesteerd
- Bundeling van publiek en privaat geld (integraal kapitaal)
- Verdeling van risico en rendement over de partijen

Voorbeeld: Ruimte voor Ruimte, Groningen-Meerstad